

Filosofijos
fakultetas

Filosofijos institutas

Doktorantas Tadas Snuviškis

Vaišėšikos realizmo ir budizmo fenomenalizmo kontroversija bei jos raiška Kinijos budistiniuose tekstuose

Vaišėšikos mokykla laikosi realistinės pozicijos, kuri pasižymi trejomis prielaidomis: 1) egzistuoja nepriklausomas nuo pažinėjo pasaulis; 2) jį galima pažinti tokį, koks yra; 3) dalykai pasaulyje yra arba savybė (*dharmā*, 法), arba savybės turėtojas-substratas (*dharmīn*, 有法), kas numano, jog savybė priklauso nuo substrato, kadangi be jo savybė negali egzistuoti. Šis egzistencinis substrato privalumas pasireiškia kaip tvermė (nekitimas).

Budistiniu požiūriu (daugiausiai remiantis yogācāros pozicija) nepriklausomas nuo pažinėjo pasaulis (外境) nėra aiškiai įrodomas dalykas, tad telkiamasi ne į pasaulio pažinimą, bet į pažinimo analizę (į dalykų pasirodymą pažinime), nurodant skirtingus jo momentus ir jame dalyvaujančias priežastis. Budistai taip pat priima, jog visi pažinime pasirodantys dalykai nuolat kinta, tad nėra pagrįsta juos skirti į ontologiškai pirmesnius ir antraeilus.

Vaišėšikos ir budistų kontroversija pasirodo šiais aspektais, budistai ginčija: 1) substrato išskyrimo pagrįstumą; 2) konkretų substrato postulavimo atvejį – patybės-sielos egzistavimą. Vaišėšikai ginčija: 1) budistinę kismo teoriją; 2) pasaulio egzistavimo priklausymą nuo pažinėjo. Pranešime aptarsiu šios kontroversijos specifiką budistiniuose tekstuose, parašytuose kinų kalba Kinijoje, kurioje nebuvo gyvų vaišėšikos atstovų, galinčių atsakyti į jiems mestus priekaištus.